

Journaliste Kelly Mortelmans, fotograaf Roel Willems en hun kinderen zwerven met een camper door de Hoge Atlas en de zuidelijke oasen van Marokko. Ze hobbelen op een kameel - nee, dromedaris! - en slapen onder de sterren in de Sahara.

Roadtrip door de Hoge Atlas

MOTORHOME IN MAROKKO

Sprookjes bestaan niet. Toch heeft Marokko met zijn weelderige paleizen, verleidelijke geuren en mysterieus gesluierde vrouwen wel wat weg van een sprookje van 1.001 nacht. Daarnaast lijkt de tijd op heel wat plaatsen te hebben stilgestaan. Ezeltjes en karren dragen de lasten en ambachtslui vind je op elke hoek van de straat. Het leven gaat er zoals God het wil, *Inch'Allah*.

Tekst Kelly Mortelmans – Foto's Roel Willems

Jaren geleden ontdekten we een stukje van Marokko. We wilden graag meer zien, mét onze drie kinderen en het liefst ook met de camper. Maar wat met de afstand? Ter plaatse een camper huren: dat was dé oplossing. Bij Zigzag Campers vonden we volledig uitgeruste campers in hartje Marrakech. Na vier uurtjes vliegen onze koffers neerploffen in een huis op wielen, zo gemakkelijk! Het is laat wanneer we landen en we Jessy ontmoeten op camping Le Relais de Marrakech. Naast verhuurder van motorhomes is hij ook eigenaar van het grote kampeerterrein, we hoeven dus geen overnachtingsplekje meer te zoeken. Gelukkig zijn we vertrouwd met alle kneepjes van het *camperen* en kunnen we gauw uitpakken. Dochter Pippa Lotta is in de wolken met haar plekje in een écht stapelbed met schuifdeurtjes.

Etappe 1 Marrakech - Aït Ben Haddou

'Achter elke bocht schuilen verkopers die felgekleurde nepmeteorieten, dadels en andere koopwaar aanprijzen.'

De oproep tot gebed van de muezzin schalt luid over de stad wanneer we het hectische verkeer van Marrakech achter ons laten en we onze camper richting Hoge Atlas manoeuvreren. We hebben een rit van tweehonderd kilometer voor de boeg: valt mee, zou je denken. Maar de haarspeldbochten en stukken niet-geasfalteerde weg waarover ook overbeladen vrachtwagens bergpas Tizi n'Tichka opkruipen, nemen toch het grootste deel van de dag in beslag. De wonderbaarlijke uitzichten maken veel goed. Eerst weelderig groen, dan steeds

ruiger en kaler met alle tinten bruin en rood strekt de bergketen zich voor ons uit. De grillige vormen laten hier en daar zelfs nog een spatje sneeuw zien. Ook op en naast de weg weten we niet waar eerst kijken. Achter elke bocht schuilen verkopers die felgekleurde nepmeteorieten, dadels en andere koopwaar aanprijzen, in de dorpsjes dampen loeihete tajines en zwaaien kinderen ons vrolijk toe. We zijn net op tijd om Aït Ben Haddou te bezoeken. Deze middeleeuwse versterkte stad of ksar is niet alleen een gegeerde filmlocatie, de lemen kasba's tegen de heuvel zijn ook Unesco-werelderfgoed. Ondanks het late uur is het druk en we klimmen achter andere bezoekers de heuvel op. We worden beloond met een prachtig uitzicht over de rivier en de lemen stad. Wanneer de zon zakt, drijft een strakke wind ons weer naar beneden. Onze camperverhuurder had gelijk, Marokko is een koud land met een warme zon.

Barrio Life, bijzondere reisorganisatie

Journaliste Kelly boekte twee authentieke uitstappen via Barrio Life. Rikkert Barendse werkt bij de reisorganisatie en is een echte Marokko-kenner.

Wanneer werd jij verliefd op Marokko?

'In 2010 reisde ik met een nomade naar de hoge zandduinen van de Marokkaanse Sahara. Het bijzondere contact met de woestijnbewoners en de pracht van de natuur hebben mijn hart gestolen. Ik wilde dit sprookjesachtige land van binnenuit leren kennen.'

Waarom vind je contact met de lokale bevolking zo belangrijk?

'De herinneringen aan echt contact met mensen blijven reizigers vaak het sterkste bij. Onze gidsen brengen je de sociale etiquette bij, waardoor deuren opengaan die voor anderen gesloten blijven. Bovendien gaan de gidsen met wie wij werken ethisch om met hun gemeenschap: de inkomsten uit het toerisme vloeien terug naar de lokale bevolking.'

Wat kunnen jullie bieden aan mensen die geen volledige rondreis willen boeken maar bijvoorbeeld met de motorhome rondtrekken?

'Wij passen een reisprogramma altijd aan aan de wensen van onze klanten. Laat ons weten waar je van geniet als je reist en welke plekken je graag wil zien. We kunnen een hele reisroute voor je uitstippelen of op verschillende plaatsen excursies aanbieden. Je krijgt van ons ook een selectie van de mooiste adresjes ter plaatse.'

www.barrio-life.nl

Etappe 2

Aït Ben Haddou - M'hamid

'Na het stadje Zagora voelen we dat de woestijn nadert.'

Het landschap verandert razendsnel, maar de panorama's doen ons hart zonder uitzondering sneller slaan. In het canyon-achtige landschap van de Tizi-n-Tiniffitbergpas wanen we ons in het droge Arizona, maar zodra we de vallei van de Drâa binnenrijden verandert alles in een 200 kilometer lange strook groen. Te midden van uitgestrekte palmtuinen ligt de langste rivier van Marokko: de Drâa. Ze ontspringt in het Atlasgebergte, zoekt zich moeizaam een weg tussen de rotsen en verdwijnt uiteindelijk in het woestijnzand. De rivier staat het grootste gedeelte van het jaar droog, maar zorgt er wel voor dat het land rondom vruchtbaar en groen blijft. Na Agdz toont de palmentuin zich in zijn volle pracht, met een slingerende ketting van ksars en kasba's en bergketens op de achtergrond. De huidskleur van de locals die we aan het werk zien, wordt met de kilometer donkerder. Na het stadje Zagora voelen we dat de woestijn nadert. De route is desolater, de zon brandt glinsterend op de weg waarover de wind zandstroompjes jaagt. Tot het asfalt gewoon ophoudt in M'hamid. Eindpunt van de weg, beginpunt van de Sahara.

Etappe 3

Op een dromedaris de woestijn in

'Boven op alle tapijten, een tent, kookgerei, eten en voldoende water zitten de passagiers: wij dus!'

Onze camper staat veilig op de ommuurde camping Hamada du Draa, en we zoeken er wat verkoeling in het zwembad. Straks geen camperrit, maar een tocht op een colonne dromedarissen. We maken kennis met Ali, een lokale gids die samenwerkt met Barrio Life, een Nederlandse reisorganisatie waarbij wij voor ons vertrek twee bijzondere uitstappen boeken. Via Barrio Life krijgen locals een eerlijk loon en steun voor plaatselijke projecten, reizigers zijn zeker van een authentieke en goed georganiseerde trip: win-win. Ali grist nog gauw een verse geplukte kip mee en dan gaan we op pad. Boven op alle tapijten, een

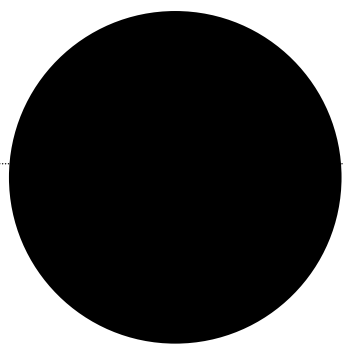
tent, kookgerei, eten en voldoende water zitten de passagiers: wij dus! We zijn blij wanneer we even halt houden onder enkele boompjes. Ook al is het laat op de middag, de zon brandt genadeloos. Na een vlak stuk gaan we enkele duinen over. Het is lachen geblazen want wanneer de dromedarissen afdalen en klimmen gaan ook wij stevig op en neer. Goed vasthouden is de boodschap! De duinen worden alsmat hoger en imposanter. In de schaduw van een ervan slaan we ons kamp op. Tapijten worden uitgerold en de traditionele tent opgezet, het is een knus kampement. De zon zakt snel en we beklimmen met ons vijven

een hoge duin. Rondom ons is er niets dan een eindeloos zandlandschap, een machtige stilte en de ondergaande zon die alles in vuur en vlam zet, een moment met een gouden randje. Beneden wacht Ali met de typische mierzoete thee en koekjes en terwijl wij ons suikerpeil opkrikken, bereidt hij het avondmaal. De tajines pruttelen op het open vuur, ondertussen bakt Ali zandbrood. 'Op een laag kolen leg je het vers geknede deeg en hierover gaat een laag woestijnzand. Zo ontstaat een oventje waarin het brood knapperig bruin wordt gebakken. Nadien wrijf je het zand er grondig af met een schone doek.' Eten doen we met z'n

allen samen op de typisch Marokkaanse manier, we delen het eten uit dezelfde schaal. 'Scheur maar stukjes van het brood af en dop daarmee in de tajine'. Boven ons prijkt de weidse sterrenhemel. 'Daar zie je *la Grande Ourse. Die Grrrote Bair*', probeert hij lachend in het Nederlands. 's Morgens glippen Roel en ik weg en met z'n tweeën zien we de woestijn weer tot leven komen. De zon klimt snel en de dromedarissen genieten net als wij van de warmte van de eerste stralen. Na een smakelijk ontbijt schommelen we terug richting de bewoonde wereld. Dankbaar voor dit avontuur. ▶

1 Een lokale muzikant.
2 Onderweg worden we getraceerd op prachtige landschappen.
3 Aït Ben Haddou is een populaire filmlocatie én Unesco-werelderfgoed.

De vijf favoriete campings van journaliste Kelly

1. Auberge-Camping Baddou 31°40.211'N - 05°32.883'W

Een stukje de Todrakloof doorrijden en je komt uit op het dorpje Tamtattouchte, met niets dan campings. Goed onderhouden en uiterst schone camping met mooie kamers gelegen rond het zwembad. Prima sanitair en goede keuken, proef zeker de omelette berbère! Je kan van hieruit ook gegendste wandeltochten in de kloof maken.

2. Camping Amrhidil 31°02.980'N - 06°34.590'W

Ruime camping, perfect om de mooie kasba van Amrhidil te bezoeken (tip: bezoek eerst de kasba voor je naar de camping gaat). Bestel tijdig je eten, het duurt even voor het klaar is maar de authentieke keuken is wel overheerlijk.

3. Auberge-Camping Atlas 33°33.185'N - 05°35.100'W

Charmante maar drukke camping niet ver van de Todrakloof. Vanuit de camping heb je via een poortje toegang tot de palmentuin van Tinerhir.

4. Auberge Oudjou 30°52.119'N - 05°52.126'W

Idyllische kleine camping op loopafstand van NKob. Het sanitair is schoon en in het gezellige restaurantje eet je op bestelling.

5. Hamada du Draa 29°49.30'N - 05°43.22'W

In M'hamid, aan de rand van de woestijn, ligt deze rustige ommuurde camping. Verkoeling zoek je in het zwembad of in de schaduwrijke tuin.

1 Op en naast de weg kom je ogen te kort. Overbeladen voertuigen vormen geen uitzondering.
2 In de schaduw van een hoge duin slaan we onze tent op. Straks slapen we onder de sterren in de Sahara.
3 Schommelen op een dromedaris. Rondom ons niets dan zand.

Etappe 4

M'hamid - Nkob

'We lijken de enige toeristen in het hele dorp.'

Het groen van de vallei gaat over in roodbruine bergformaties in allerlei maten en vormen. Bergketen Djebel Saghro doet ons denken aan een maanlandschap. In het midden ligt het dorpje NKob. Het bedrijvige dorpje met schone straten en meer dan vijftig kasba's uit het begin van de vorige eeuw kijkt uit over een palmentuin die na jaren weer wat kleur krijgt. We zijn dan ook verbaasd dat we de enige kampeersders op de idyllische camping zijn. We lijken zelfs de

enige toeristen in het hele dorp. 's Ochtends slaan we proviand in op de lokale markt en natuurlijk doen we mee aan de nationale sport van het afdingen.

Etappe 5

Nkob - Tamtattouchte

'We bereiken Tamtattouchte, een dorpje met evenveel campings als gezinnen.'

Via Alnif steken we door naar de drukbevolkte Todrakloof. Diep ingesneden tussen de steile kalkrotsen van de Hoge Atlas stroomt de rivier de Todra, ze komt nooit droog te staan en houdt

de palmtuinen groen. In het opborrelende water, tussen de rotsen die elkaar bijna kussen, zoeken honderden mensen verkoeling. Stapvoets sturen we onze camper langs de kraampjes met allerlei hebbingen tot de kloof breder wordt en samen met de temperatuur ook het bezoekersaantal daalt.

We bereiken Tamtattouchte, een dorpje met evenveel campings als gezinnen, alleen de kampeersders ontbreken. Camping Baddou is een klein paradijs. Jammer genoeg is het minstens vijftien graden kouder in de bergen en we duiken weg in het warme restaurant.

Etappe 6

Tamtattouchte - Tinerhir

'Onze kinderen springen over irrigatiekanaaltjes, klimmen op dode boomstronken en wanen zich echte ontdekkingsreizigers.'

De weg verder door de bergen wordt te krap voor onze camper en we maken rechtsomkeert, de Todrakloof uit. In Tinerhir parkeren we onze camper op Camping Atlas. Het panorama op de palmentuin van Tinerhir is adembemend. Wat speelt er zich allemaal af in die wirwar van velden en kanaaltjes? Camping

Atlas heeft zowaar een achterpoortje dat toegang geeft tot de palmentuin, en dus trekken we op verkenning. Klauterend over een boomstam in de rivier komen we terecht in een jungle van palmbomen. Op de achtergrond gloeien de rode bergen in het zonlicht en binnenin liggen groene lappendekens met allerlei gewassen. Het is een heel apart wereldje waar al het fruit en de groenten uit de streek worden verbouwd. Ezeltjes draven af en aan en op de velden wordt druk gewerkt. 'Pas de photos, s'il-vous plait'. De vrouwen, in de mooiste doeken gehuld, willen jammer genoeg niet vereeuwigd worden. Onze kinderen springen over irrigatiekanaaltjes, klimmen ▶

op dode boomstronken en wanen zich echte ontdekkingsreizigers. We dwalen en verdwalen in dit tropische labyrint, met al onze zintuigen op scherp.

Etappe 7

Tinerhir - Aït Oudinar

'Af en toe knijp ik m'n ogen dicht en hoop ik dat we geen tegenligger kruisen.'

We rijden richting Dadèskloof, die met de Todrakloof wedijvert om de titel van interessantste en bekendste stukje Zuid-Marokko. Hier geen hordes dagjesmensen, het grootste stuk van de Dadèsrivier staat dan ook droog en biedt geen verkoeling. Onder een staalblauwe hemel liggen akkers en boomgaarden in het dal en een roodachtig geërodeerd rotsgesteente met fascinerende vormen siert de achtergrond. Het smalste en indrukwekkendste stuk ontdekken we na Aït Oudinar, de weg klimt in lussen omhoog naast een afgrond van meer dan honderd meter diep. Onze camper neemt de bochten gezwind, af en toe knijp ik m'n ogen dicht en hoop ik dat we geen tegenligger kruisen. Ook hierboven gaat het majestueuze uitzicht samen met een ijskoude wind. 'Die wind? Die voel je als het regent in het noorden', bromt Mohammed, eigenaar van de groezelige camping waar we vannacht logeren.

1 In de soeks worden we overweldigd door de geuren en kleuren.
2 Marokko vanuit de lucht: een magische ervaring.

Etappe 8

Aït Oudinar - Marrakech

'Gepassioneerde ambachtslui tonen ons met liefde hun vak.'

Mohammed had gelijk. Terwijl we richting Marrakech trekken, wordt de lucht grijzer en kouder tot we hoog in de bergen terecht komen in een heuse sneeuwrij. Gelukkig staat er de volgende ochtend een waterig zonnetje aan de hemel. Perfect voor onze tweede – vooraf gereserveerde – uitstap met gidsen van Barrio Life. 'Ik ben Adil'. 'Mohammed, zoals het overgrote deel van de Marokkaanse bevolking', stellen ze zich voor. Ze nemen ons mee door de nauwe straatjes langs de verschillende soeks. Het is een overweldigende mengeling van

kleuren, geuren en indrukken. In de straatjes rijden weliswaar geen auto's, maar wel karren getrokken door ezels en zwaarbeladen brommertjes. In het atelier van de mozaïekbewerkers zijn we onder de indruk van de snelheid en kunde waarmee de tegeltjes tot hartjes, letters en alle mogelijke vormen worden gekapt. Pippa Lotta probeert het zelf en het blijkt lang niet zo eenvoudig als het eruitziet. Wanneer we later een bezoekje brengen aan het Palais Bahia met zijn duizenden tegeltjes bekijken we alles met ontzag. Wat een handenarbeid schuilt achter al deze gebouwen. Onze tocht gaat verder langs houtbewerkers, koperslagers, schilders en schoenmakers. Allemaal gepassioneerde ambachtslui die ons met liefde hun vak tonen. Bij de ververij van wol en doeken ontdekken we de magie van natuurlijke

kleuren. Sommige kleurstoffen worden gemaakt uit specerijen, andere van schelpen. Paars wordt plots groen en niets is wat het lijkt. Wanneer we later op zoek gaan naar de mooiste souvenirs beseffen we hoeveel geduld, vaardigheid en hard labeur in al deze handgemaakte spullen schuilen en dingen we toch net ietsje minder af.

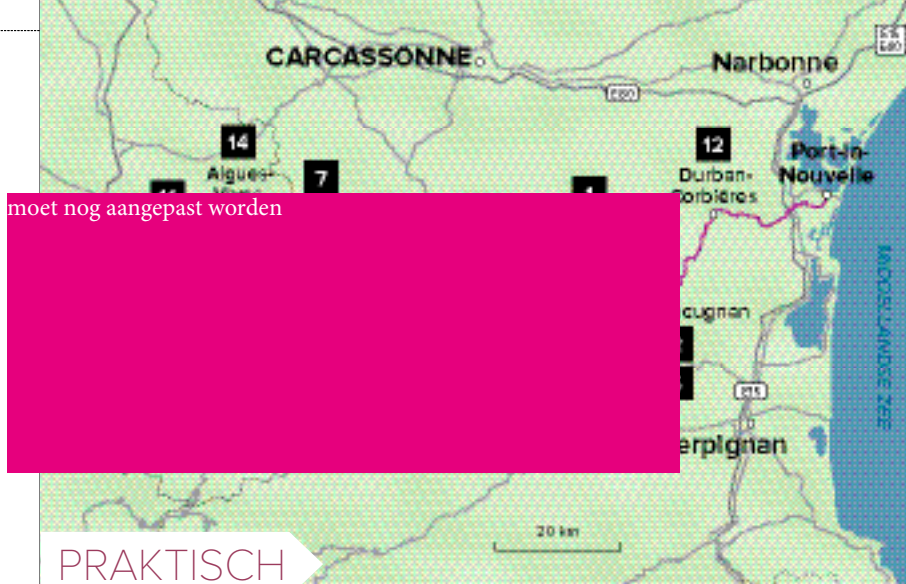
Etappe 9

Marrakech vanuit de lucht

'Met kriebels in de buik en knikkende knieën stappen we in de grote rieten mand.'

Opgewonden maar nog doodmoe van alle indrukken van de stad wachten we om vijf uur 's ochtends de chauffeur van ballonvaartmaatschappij Ciel d'Afrique op. We

hebben Marokko een hele tijd van op de weg bewonderd, nu zijn we helemaal klaar voor onze luchttoer. In het pikdonker kijken we toe hoe drie reusachtige luchtballons in een mum van tijd worden uitgepakt en met heel wat lawaai van de branders gevuld worden. Het eerste licht komt al van achter de bergen wanneer de kleurrijke doeken stijgen en stijgen. Met kriebels in de buik en knikkende knieën stappen we in de grote rieten mand en met z'n twaalf gaan we de lucht in. Op de grond worden talloze schapen en een enkele fietser kleiner en kleiner. Onze hoogtevrees vergeten we helemaal wanneer we hoog in de lucht de zon achter de bergen van de Hoge Atlas zien opkomen. We nemen een laatste keer alle geuren en kleuren in ons op en hopen dat we snel terug mogen komen naar dit sprookjesland. *Inch'Allah*, als God het wil. ■

moet nog aangepast worden

PRAKTISCH

Journaliste Kelly Mortelmans trok door

DE HOGE ATLAS

De Westelijke Hoge Atlas ligt ten zuiden van koningsstad Marrakech. Vanuit de stad kan je de besneeuwde bergtoppen bewonderen. De Tizi n'Tichkapas die Marrakech verbindt met Ouarzazate is met zijn 2.260 meter de hoogste berijdbare bergpas van het land.

ERHEEN

Pasar vloog met Transavia naar Marrakech vanuit Eindhoven. Vluchten in het najaar, drie keer per week vanaf € 41 p.p. transavia.com M'hamid ligt op 500 km van Marrakech, reken met een camper op 12 uur rijden.

TRANSPORT

Pasar huurde een McLouis Glamys 40 bij ZigZag Camper in Marrakech. Geschikt voor 2 volwassenen en 3 kinderen. Kampeergerei, lakens en handdoeken zijn aanwezig. www.zigzagcamper.com

DOEN

Wil je langere tijd rondtrekken? Dan is het voordeliger om de overstreek te maken met je eigen camper. Meer info hierover vind je in de Gandini-gids *Campings du Maroc* door Emile Verhooste. Uitgebreide informatie per regio, de campings worden elk jaar opnieuw bezocht en geëvalueerd.

ETEN EN DRINKEN

1 **Nomad**
Derb Marjane, Marrakech - www.nomadmarrakech.com

2 **Djemaa El Fna-plein**
Hartje Marrakech

Elke avond verandert het centrale plein in Marrakech in een heuse foodmarket. Laat je niet verleiden door toeristenmenu's en schuif aan bij een kraampje tussen de locals. De worstjes bij Hassan op nummer 32 zijn heerlijk!

3 **Trektocht per dromedaris en nacht in de woestijn**
M'hamid - www.barrio-life.nl

Als een echte nomade overnachten in de Sahara? Boek dan geen overnachting in een tentenkamp om tussen de vele toeristen terecht te komen, maar ga met een local op stap.

4 **Ballonvlucht**
Marrakech - www.cieldafrique.info

Marokko vanuit de lucht. Na de vlucht volgt een authentiek ontbijt en krijg je een vluchtcertificaat.

5 **Ambachten-wandeling**
Marrakech - www.barrio-life.nl

Maak met een gids een reis langs alle ambachten in de soeks van Marrakech. Je kan deze uitstap boeken als onderdeel van een trip naar Marrakech of als afzonderlijke excursie.

6 **Le relais de Marrakech**
31°42.408'N - 007°59.407'W - www.lerelaisdemarrakech.com

Ruim kampeerterrein met 100 plaatsen, uitgebaat door de eigenaars van Zigzag Camper. Hier haal je ook je huurcamper op. Mooi zwembad en schaduwrijke tuin. Met een taxi sta je snel in het centrum van de stad.

7 **L'escale de Ouarzazate**
30°58.502'N - 07°05.854'W - www.escaloouarazate.com

De campings vlak bij Aït Ben Haddou zijn duur en vaak vervallen,

8 **Hamada du Draa**
29°49.30'N - 05°43.22'W

Rustige ommuurde camping in M'hamid.

9 **Auberge Ouadjou**
30°52.119'N - 05°52.126'W - www.ouadjou.com

Idyllische kleine camping op loopafstand van NKob.

10 **Auberge-Camping Baddou**
31°40.211'N - 05°32.883'W - auberge-baddou-todra.com

Schone camping met mooie kamers gelegen rond het zwembad.

11 **Auberge-Camping Atlas**
33°33.185'N - 05°35.100'W

Charmante maar drukke camping niet ver van de Todrakloof.

rij dus liever verder richting Ouarzazate. Gemoedelijke ontvangst, lekker en goedkoop eten.

12 **Camping Amrhidil**
31°02.980'N - 06°34.590'W

Ruime camping, perfect om de mooie kasba van Amrhidil te bezoeken.

Surf voor meer reisreportages naar pasar.be/uitstappenenvakanties